

Ikastola Euskal/Erdal Herrian

Joan Mari Torrealdai

Sarrera

Duela hiru urte Euskal Herriko irakaskuntza elebiduna antolatzeko oinarritzko ideia batzuk agertzen zituen JAKINen Mikel Lasak (JAKIN 7,47-60 or.). Lan programatikoen artean ikerketaren beharra azpimarratzen zuen; bost puntu aipatzen ditu berak:

«Eskol hizkuntzaren programaketa ezin daiteke, datuok, besteak beste, kontutan hartu gabe:

- haurraren famili hizkuntza,
- eskola-inguruko hizkuntz egoera,
- hizkuntzaren beraren egoera,
- irakaslearen prestakuntza,
- hizkuntzarekiko gurasoen jarrera».

Lehen bi puntuak (haurraren famili hizkuntza eta eskola-inguruko hizkuntz egoera) xehetzea izango da nere jarraiko lerroon eginkizuna.

Mota honetako azterketa baten premia eta garrantzia justifikatzeko aski da M. Lasak berak artikululu berean, orrialde batzuk lehenago dakarren konstatapen bat aintzat hartzea:

«Ikastolako ikasleriaren zatirik handiena, hasiera batetan, euskaldun haurrak baziren, gaur haur erdaldunen portzentaia azkarki haundituz doa, zenbait ikastolatan gehiengoa osatzen dutelarik. Fenomeno hau ez da Euskal Herriko hiriburuetan bakarrik eta erdal zonan ikastola asko ireki delako bakarrik gertatu. Euskal zonan ere ikastolara doazen haur erdaldunak ugarituz doaz: fenomeno au arras nabaria da, euskaldun mintzatzailen portzentaia minoria izanik, irakaskuntza elebidun politika ausart baten eraginez, dinamika berri bat sortu den herrietan: Arrasaten, kasurako, eta orokorki, Deba Garaian».

M. Lasak aipatzen duen fenomeno honen hedadura eta goi-bea da nik hurbilagotik hemen ikusi nahi nukeena. Hurbil-hurbildik ezingo dut aztertu, halere, datuen eskasiagatik. Ama-hizkuntza erdalduneko kopuruaz ez dugu inon datu-bilketa sistematikorik. Dagoentxo sakabanaturik dago. Bestalde, ez dut izan ikerketa diakronikorik egiterik, urtez urteko ikasleriaren aski informaziorik ez bait dut eskuratzerik izan. Nere lan honek, bada, eboluzio-lerrorik ez baino gaur egungo ikastol inguru-nearen hizkuntz egoera azalduko du.

Esan bezala, bi modutara hurbilduko natzaio arazoari: alde batetik, haurraren famili hizkuntza detektatuz (Hego Euskal Herriaren mailan), eta, bigarrenik, ikastolaren ingurugiro linguistikoa mugatuz.

Haurraren famili hizkuntza

Euskal Herri mailan ikastoletako ama-hizkuntzaren datu zehatzik gabe gaude. Informazio oso guti dago, nik dakidalarik. Bi inkestaren berri emango dut hemen. Bata, Irakasleen Elkar-teak egin berria. Eta bigarrena, osoagoa, gurasoen euskara-ezagutzapenaz, Siadecok egina.

1979/1980 ikasturtean haur euskaldunen eta erdaldunen portzentaia ezagutzeko asmotan inkesta bat zabaldu zuen ikastoletara Irakasleen Elkar-teak. Gipuzkoako 17 ikastoletako datuak bakarrik bildu ahal izan dituzte (1). Bere eskasian ere datu

IKASTOLETAKO GURASOEN EUSKARA-EZAGUTZA

Euskararen ezagutza-maila Zerintzu	Ulertu eta hitzegia				Ulertu				Ez du ezagutzen				Zehaztugabeak			
	A	B	G	N	A	B	G	N	A	B	G	N	A	B	G	N
Altak	18,5	55,9	76,1	27,6	5,3	10,2	8,6	5,5	61,4	30,9	15,3	64,6	14,8	3,-	-	2,3
Amak	17,-	52,2	76,5	28,5	4,8	10,9	9,5	5,2	64,7	32,9	14,-	64,-	13,5	4,-	-	2,3

A = Araba
 B = Bizkaia
 G = Gipuzkoa
 N = Nafarroa

argigarririk bada erantzun horietan eskuartearen darabilgun arazoaz. Ikus dezagun zein den haur erdaldunen parte ikastola horietan:

<i>Adina. Maila</i>	<i>Denetara</i>	<i>Haur erdaldunen %</i>
2 urteko	317	44,7
3 urteko	2.295	21,8
4 urteko	2.194	20,2
5 urteko	1.820	13,3
OHO .1	1.924	4,8

Datuak eman dituzten herri hauek Gipuzkoan daude, alegia, herrialderik euskaldunenean; eta Gipuzkoaren barruan bertan ere ez daude beti eskualderik erdaldunenetan. Haur erdaldunen proportzio hauek, askoz altuagoak dira noski, Euskal Herriko beste eskualde askotan.

Gorago aipatu dugun bigarren inkesta, esan bezala, Siadecorena (2) da, eta 1976/1977 ikasturteko datuak biltzen ditu. Ikus ditzagun datuak «Ikastoletako gurasoen euskara-ezagutza» laukian.

Lauki horri begira egin ditzagun hiruzpalau ohar:

- Noski, probintzia batetik bestera alde handia dago euskararen famili praxian. Denetan «euskaldunena» familia gipuzkoarra da. Oso bestelakoa da famili giroa Nafarroan eta Araban. Ingurune linguistikoak markatzen du bidea, noski. Alde handia dago euskaraz mintzatzen dakiten %76,5 gipuzkoar ama horien eta Arabako % 17 horien artean. Nekez aplikatu daiteke, bada, eredu bera bi tokietan.
- Euskal hiztunen kopuruarekin ikastoletako gurasoen euskara-ezagutza konparatuz gero, azken hauen nagusitasuna nabarmentzen da. Euskal Herriko %25 da euskaraz mintzatzen dakiena, baina ikastoletako %43,5 ama (ama hartzen dut, haurrengandik hurbilen berau dagoelako). Esan nahi baita, populazio arrunta baino «euskaldunagoa» dela haurra ikastolara bidaltzen duen familia.

- Gurasoen artean euskara ezagutzen ez dutenen kopurua, hagitza handia da. Amen artean, %44. Aiten artean, %43. Araban eta Nafarroan %60tik gora guraso dira euskaraz ez dakitenak. Etxe hauetan haurrak nekez egingo du euskararik erraz eta maiz. Are larriagoa da arazoa euskara ulertu bai baina hitzegiten ez dutenak eransten badizkiogu euskararik ez dakitenen kopuru honi, zifra osoa biziki garaia bait da: %51,5. Ikastolako familien hizkuntz egoera honek ondorioztatu du luze iharduteko bide ematen dio hizkuntz programaketa eratu behar duenari.
- Interesgarri litzateke jakitea ez bakarrik gurasoen euskararen maila, baizik eta euskararen praxia eta euskararenganako jarrera; adibidez, zenbat gurasok diharduen euskalduntzen eta alfabetatzen.

Ikastolen kokalekua eta ingurugiro linguistikoa

Zein da ikastolaren hizkuntz ingurua? Zein herritan daude ikastolak, eta herri horietan zenbat euskara egiten da?

Galde mota honi erantzun nahian, has gaituzten euskararen egoeraren alderdirik ezagunenak gogoratzetik.

Jadanik arrunt ezaguna egiten zaigu Euskal Herrian bizi garen %25ek bakarrik mintzatzen dugula euskara. Badakigu, baita, portzentaiaren kopuru hori ez dela herri guztietan proportzio berean banatzen. Herrialde batzutan, ezaguna denez, euskara galdua da aspaldidanik. Kasu honetakotzat eman ditzakegu Araba ia guztia, Nafarroaren zati on bat eta Enkarterria. Beste zenbaitetan apenas egiten den euskararik, halanola, hiri handietako kaleetan eta leku publikoetan. Gogoratu beharrik ba al dut hiriburuetan eta metropoli-inguruetan Hego Euskal Herriko biztanleen %57 bizi dela (1975eko erroldan)?

Ba, aipaturiko leku horietan denetan ikastolarik frango bada. Alde batetik, aspaldidanik euskara galdu zuten eskualdeetan. Eta bestetik, hiri eta inguruetan. Azken hauetan, nere karkuluetan, ikastoletako ikasleriaren %44,5 biziko litzateke (3).

Ikastola, gaur, fenomeno urbanoa da. 4.000-5.000 biztanle-

tik gorako herrietan bizi da, esaterako, ikastol ikasleen %75. Hori bateko. Eta besteko, ikastolaren ingurugiroa, hein handi batetan, ez da «euskalduna»: %60tik gora euskara egiten den herrietan ikastoletako %30 ikasle bizi da, ez besterik. Gainerako denak, bada, euskara erdararen petik ezagutzen den herrietan bizi dira. Arcago oraindik: euskara ezagutzetik egitera alde handia dago; eta are handiagoa sozial eta kultur dinamika hizkuntza baten kontrakoa denean. Noiz kontsidera daiteke, kasurako, herri batetan euskara nagusi dela? Euskara eta erdara proportzio berean ezagutzea ez dut uste aski denik. Har dezagun hamar milatik gorako herri zenbait, eta horietan kasurik hoberenak, hots, %50etik gora euskaraz dakitenen herriak. Azpeitian eta Azkoitian %90ek eta gehiagok omen daki euskaraz, %80tik gora Oñatin, %70-80 bitartean Gernikan, Bergaran, Zarautzen, Bermeon, Tolosan, etc., %60-70 bitartean Hondarrribian, %50-60 bitartean Elgoibaren, Andoainen, Zornotzan. Hauek bide dira datuak. Baina ba al dago lasai baiezterik, esaterako, herri horietako kale-hizkuntza arrunta euskara dela eta ingurugiro linguistikoa euskalduna dela? Esan bezala, herri handietako kasurik hoberenak aipatu ditut hemen. Okerragoa da gainerakoen errealitatea. Egin dezagun kontu, oro har, ikasleen %70 euskara edo fisik ez edo guti egiten den herri-girotan bizi dela (etxeko giroa aparte).

Taula horietan ikastolen kokapena herriz-herri eta eskualdez-ekualde egiten den euskararen arabera aztertzen badugu, argi eta garbi dager Gipuzkoan duela ikastolak ingurugirorik «euskaldunena». Bizkaian giro erdaldunagoan daude, zalantzarik gabe, Bilbo Handiak tira eginda bereziki. Nafarroan Iruñerriaren pisua handia da, eta zer esanik ez Gasteizena Araban. Iparraldean Lapurdi da jaun eta jabe, eta berdintsu banaturik ditu ikastolak erdal eta euskal zonatan.

Bil-laburtuz azken iruzkinak

Amaitzeko, laburpen gisa, konstatazio eta idarokizun batzu egin nahi genituzke.

1. *Geografiazki ikastolak ez dira kokatzen euskara egiten den herrietan soilki.*

Desgipuzkoatuz doa ikastola, nahiz eta orain bertan ere ikasleriaren %57 Gipuzkoan bizi. Euskal Herri osoan dugu ikastola, erdal zonetan ere bai. Seinale ona: ikastolaren hizkuntz politika ez da mantentzera mugatzen, baizik eta errekuperatzera eta berreuskalduntzera zabaltzen da.

2. *Ikastola ez da euskaldunen ghetto bat, ez da autoktonoen ekintza pribatu bat. Gero eta zabalago da hor ere.*

Gurasoen artean %10-11 dira etorkin. Gutiegi, halere, populazio osoan %30 dirklarik.

3. *Ikastolara datorren haurraren lehen hizkuntza ez da euskara.*

Ikastolako ikasleen ama-hizkuntza ez dugu zehatz-mehatz ezagutzen, esan dugun bezala, datu-bilketa sistematikoaren faltagatik. Baina ditugun indikatzailetatik antzeman dezakegunez, familia askotako hizkuntza nagusia nekez izan daiteke euskara, ametako %44ek ezagutu ere egiten ez duelarik, eta hitzegiten jakin %34,5ek bakarrik dakielarik. (Jakinda ere, zenbatek hitzegiten duen, besterik da, gainera). Hona datu nagusia: ikastolara haurra bidaltzen duen amen %51,5ek ez daki euskaraz mintzaten.

4. *Ikastoletako ikaslearen testuingurua, gainerakoona bezala, erdalduna da.*

Ikastolen kokapen soziolinguistikoa ikusita, ikastola, altue-nan ere, erdal basamortu honetan euskararen oasi bat dateke, ez inolaz ere besterik gabeko soluzio magikoa (ez bide bakarra eta nahikoa) haurra «euskalduntzeko». Tauletan argi asko ikusten da zenbat euskara egiten den ikastolaren ingurutan. Zein da, hainbat eta hainbat kasutan ikastolako haurraren kaleko hizkuntza?

(Telebistaren eta gainerako kultur-tresna eta eredu en eraginaz eta inzidentziaz hitzegin gabe orain).

Ikastolako haurrak, besteek bezala, euskararekiko erreferen-

tzia bakarrak, nolabait esateko, zirkuito pribatuan, itxian, jasoko ditu, hots, ikastetxean eta, agian, etxean. Kalcan ez. Kasurik dudagabekoenak aipatzearren, hor ditugu eskualde erdaldunak, hiriburuak, hiri nagusiak. Ezteusa da horietan euskararen presentzia publikoa. Taulak begien aurrean, nornahik egin ditzake multzoketa argigarriak (guk azterlanean egincz gain), eta konklusioak atera.

5. *Taula horiek deus erakusten badute, hauxe da argiena: egoera soziolinguistiko oso desberdinetan kokatzen da ikastola.*

Ikastola Azpeitian eta ikastola Lizarran, bi ikastola beharko dute izan hizkuntz tipologia beharrezko batetan. Izan ere, nola hizkuntz tratamendu bera eman jatorriz euskaraz dakienari eta ez dakienari? Nola hizkuntz tratamendu bera eman ingurugiro euskaldunean bizi denari eta erdal giroan bizi denari? Badirudi, oraindik gaur, ikastoletan aplikatzen den hizkuntz politikak ez duela kontutan izan desberdintasun hau, eta hasieretako ereduari zordunegi dagoela.

6. *Gerora begira, gero eta erdaldun gehiago izango dugu ikastolan.*

Ikastola eskola nazionala bada, eta egiazko Euskal Herrian txertatua nahi badugu, ama-hizkuntza erdalduneko haurrez geroz eta beteago izango da. Ez du deus harritzekorik honek. Egoera soziolinguistikoari erantzungo lioke horrek, ez beste deusi: «euskaldunok» minoria gara, %25.

Ikastola ongi joateko, ama-hizkuntza erdalduneko haurrek maioria behar dute izan, jadanik gaur bertan hainbat tokitan hala dira eta.

Gure ustetan, seinalatu ditugun datu hauek ikastol hizkuntzaren programaketak abiapuntutzat hartu beharko ditu, azpi azpian dagoen auzia benetan larria eta garrantzitsua bait da.

J. M .T.

(1) Herri hauetako ikastolek erantzun dute: Oiartzun, Urretxu, Arrasate, Tolosa, Andoain, Errenteria, Elgoibar, Soraluze, Irun, Eskoriatza, Eibar, Pasaia, Lazkao, Donostia, Añorga Txiki.

(2) SIADECO: *Estudio socio-lingüístico del euskara*, Donostia, 1977.

(3) Karkuluetarako kontuan hartu ditudan hiri eta eskualdeak hauek dira: Gipuzkoan, Donostia, Donostialdea eta Oiartzualdea. Bizkaian, Bilbo eta Bilbo Handia. Araban, Gasteiz. Nafarroan, Iruñerria. Iparraldean, Baiona eta Lapurdi Behera. %35,2 ikastola eta %44,3 ikasle dago hiriburu eta hirialde hauetan.

TAULEN IRAKURKETA

Ikastolaren ingurugiro linguistikoa jakin nahian, euskal mintzaileren portzentaien arabera banatu dugu bai probintzia eta bai eskualdea taula hauetan.

Banaketa honetarako Siadecok P. Yrizarren informazioaz egin zuen ikerlanaz baliatu naiz («Estudio socio-lingüístico del Euskara», 1977). Lan horretan Siadecok bezala guk ere hemen hiriburuak («H») aparte sailkatu ditugu, tratamendu berezia behar dutelakoan.

Taula hauei esker, badakigu orain zenbat ikastola eta zenbat ikasle dagoen hiriburutan; zenbat, fisik euskaraz egiten ez den herrietan; eta zenbat, holako edo halako proportzioan euskaraz egiten den herrietan.

Gure sailkapena, bere osoan, honela gelditzen da:

H: Hiriburuak

O: Herri arras erdaldunduak

%: Ikastolak kokatzen diren herrietan euskaraz dakitenen portzentaiak hogeinaka: 0-20, 20-40, 40-60, 60-80, 80-100.

Ikastolen eta haueetako ikasleen kokalekua
herrietako euskal hiztunen arabera
EUSKAL HERRIA

	H			0			C-20			20-40			40-60			60-80			80-100			DENETARA		
	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak	Ikas tola	Ikas leak		
Araba (1)	5 17,-	2576 51,5	19 65,5	1766 35,5	4 14,-	533 10,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Biskala (2)	20 28,5	4182 28,-	11 16,-	2653 18,-	6 8,5	1199 8,-	6 8,5	921 6,-	6 8,5	1109 7,5	7 10,-	2101 14,-	14 20,-	2730 18,5	70 100	36,5	14895	26,5	70 100	36,5	14895	26,5	70 100	36,5
Gipuzkoa (2)	12 17,-	4774 15,-	-	-	2 3,-	2401 7,5	10 14,-	6620 20,5	12 17,-	7254 22,5	15 21,-	7442 23,-	20 28,-	3567 11,5	71 100	31,-	32068	57,-	71 100	31,-	32068	57,-	71 100	31,-
Nafarroa (2)	6 15,-	2012 53,5	7 18,-	551 14,5	5 13,-	328 8,5	3 7,5	49 1,5	5 13,-	168 4,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Azpitoia (2)	43 20,5	13544 24,5	37 18,-	4970 9,-	17 8,-	4461 8,-	19 9,-	7580 13,5	23 11,-	8531 15,5	22 10,5	9543 17,-	48 23,-	7068 12,5	209 100	91,-	55707	93,-	209 100	91,-	55707	93,-	209 100	91,-
Nafarroa Behera	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lapurd	5 31,5	144 35,-	-	-	1 6,-	25 6,-	-	-	3 18,5	42 10,-	2 12,5	48 12,-	5 31,5	153 37,-	16 7,-	412 6,5	100 100	16 7,-	412 6,5	100 100	16 7,-	412 6,5	100 100	16 7,-
Zubena	-	-	1 33,5	5 15,-	-	-	1 33,5	21 63,5	1 33,5	7 21,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Azpitoia (1)	5 24,-	144 29,5	1 5,-	5 1,-	1 5,-	25 5,-	1 5,-	21 4,5	4 19,-	49 10,-	2 9,-	48 9,5	7 33,-	199 40,5	21 100	481 1,-	100 100	7 33,-	199 40,5	21 100	481 1,-	100 100	481 1,-	100 100
DENETARA	48 21,-	13588 24,5	38 16,5	4975 9,-	18 8,-	4486 8,-	20 8,5	7611 13,5	27 11,5	8560 15,-	24 10,5	9591 17,-	55 24,-	7267 13,-	230 100	91,-	56198	100 100	230 100	91,-	56198	100 100	230 100	91,-

- (1) 1980/81 ikasturtea
(2) 1978/79 ikasturtea

Ikastolen eta haueiako ikasleen kokalekua
hurretako euskal hiztunen arabera

ARABA

	H		O		0-20		20-40		40-60		60-80		80-100		DENBARRA	
	Ikas toia	Ikas leak	Ikas toia	Ikas leak	Ikas toia	Ikas leak	Ikas toia	Ikas leak	Ikas toia	Ikas leak	Ikas toia	Ikas leak	Ikas toia	Ikas leak	Ikas toia	Ikas leak
Alara	-	-	4 57,-	189 26,-	3 43,-	533 74,-	-	-	-	-	-	-	-	-	7 24,-	722 14,5
Gorbeial dea	-	-	-	-	1 50,-	45 26,5	-	-	-	-	-	-	1 50,-	126 73,5	2 7,-	171 3,5
Osna	-	-	1 100	28 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	28 100
Arabako Iziztoa	-	-	5 100	166 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5 100	166 100
Vendehala ko lasturda	5 57,5	2576 70,5	4 44,5	1085 29,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9 100	3661 72,5	
Erkialdeko -aurda	-	-	3 100	242 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 100	242 100	
56a Ga- rata	-	-	2 100	56 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 100	56 100	
Azpito- kata	5 17,-	2576 51,-	19 65,5	1766 35,-	4 14,-	578 11,5	-	-	-	-	-	-	1 3,5	126 2,5	29 100	5046 100

Ikastolen eta hauetako ikasleen kokalekua
herrietako eskal hiztunen arabera

GIPUZKOA

	N		0		0-20		20-40		40-60		60-80		80-100		DENERAKA						
	IKAS kola	IKAS leak	IKAS kola	IKAS leak	IKAS kola	IKAS leak	IKAS kola	IKAS leak	IKAS kola	IKAS leak	IKAS kola	IKAS leak	IKAS kola	IKAS leak	IKAS kola	IKAS leak					
Deba Ego	-	-	-	-	-	-	2 40,-	1841	54,5	1 20,-	885 26,-	1 20,-	433 13,-	1 20,-	219	6,5	5 100, 7,-	3378 10,5			
Deba Lar- ritz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 22,-	1890 37,5	5 56,-	2488 49,-	2 22,-	887	13,5	9 100, 12,5	5065 16,-			
Urcal- dea	-	-	-	-	-	-	1 16,5	1043	22,5	1 16,5	280	6,-	2 33,5	1676	16,-	2 33,5	1646	35,5	6 100, 8,5	4685 14,5-	
Donos- taldea	12 60,-	4774	60,-	-	-	-	2 10,-	782	10,-	4 20,-	1590	19,-	1 5,-	730	19,-	1 5,-	144	2,-	20 100, 28,5	7940 24,5	
Olme- tsaldea	-	-	-	-	2 33,5	2401	83,5	3 50,-	1663	36,5	-	-	1 16,5	599	11,-	-	-	-	6 100, 8,5	4573 14,-	
Golberti	-	-	-	-	-	-	1 10,-	1146	18,-	2 20,-	1149	38,-	2 20,-	187	6,-	5 50,-	524	18,-	10 100, 14,-	3006 9,5	
Tolosa- dea	-	-	-	-	-	-	1 6,5	145	4,-	2 13,5	1530	44,5	3 20,-	1428	41,5	9 60,-	347	10,-	10 100, 21,-	3450 11,-	
Aspio- tala	12 17,-	4774	15,-	-	2 3,-	2401	7,5	10 14,-	6620	20,5	12 17,-	7234	23,-	15 21,-	7441	23,-	28 20,-	3567	11,-	71 100, 32057	100

Ikastolen eta hauekako ikasleen kokalekua
herrietako euskal hiztunen arabera

IPAR EUSKAL HERRIA

	R		O		C-20		20-40		40-60		60-80		80-100		DESERTADA	
	Ikas tole	Ikas leak	Ikas tole	Ikas leak	Ikas tole	Ikas leak	Ikas tole	Ikas leak	Ikas tole	Ikas leak	Ikas tole	Ikas leak	Ikas tole	Ikas leak	Ikas tole	Ikas leak
Itxaso Egilea	-	-	-	-	1 25,-	25 17,5	-	-	-	-	-	-	3 75,-	118 82,5	4 100	143 100
Lagarði BOBETA	5 71,5	144 80,-	-	-	-	-	2 28,5	36 20,-	-	-	-	-	-	-	7 100	89 37,-
Est-Agarði	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 50,-	23 48,-	-	1 50,-	25 54,-	2 100	48 100
Lagarði Garraia	-	-	-	-	-	-	1 50,-	6 37,5	-	-	-	-	1 50,-	10 62,5	2 100	16 3,-
Lagarði ERIALDEA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	25 100	-	-	-	1 100	25 100
Garraia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	21 100	1 100	21 100
Amikuzte	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	25 100	1 100	25 100
Basauriñe	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	7 100	-	-	-	-	1 100	7 100
Pettara	-	-	-	-	-	-	1 100	21 100	-	-	-	-	-	-	1 5,-	2,-
Oloron	-	-	1 100	5 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	5 100
DESERTADA	5 24,-	144 29,5	1 5,-	5 1,-	1 5,-	25 5,-	1 5,-	21 4,-	4 19,-	49 10,-	2 9,5	48 10,-	7 33,5	199 40,5	21 100	491 100

Ikastolen eta hauekako ikasleen kokalekua
hertetik euskal hiztunen arabera
NAFARROA

	H		0		0-20		20-40		40-60		60-80		80-100		DENERAKA	
	Ikas cola	Ikas leak	Ikas cola	Ikas leak	Ikas cola	Ikas leak	Ikas cola	Ikas leak	Ikas cola	Ikas leak	Ikas cola	Ikas leak	Ikas cola	Ikas leak	Ikas cola	Ikas leak
Ordea	-	-	1 100	85 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	85 100
Zorgitza	-	-	1 100	35 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	35 100
Rialaldia	-	-	1 100	17 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	17 100
Errenkari- -Zaraitzu	-	-	-	-	1 50,-	16 61,5	1 50,-	10 38,5	-	-	-	-	-	-	2 100	26 100
Erro-ber- -Koa	-	-	-	-	2 100	17 100	-	-	-	-	-	-	-	-	2 100	17 100
Ullizamal- -da	-	-	-	-	-	-	-	-	2 100	51 100	-	-	-	-	2 100	51 100
Irula- -ria	6 100	2012 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6 100	2012 100
Ilzarba- -Errenkari	-	-	1 100	15 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	15 100
Ilzarba- -guztiza	-	-	2 100	369 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 100	369 100
Albar	-	-	1 100	30 100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 100	30 100
Baitan Bidaon	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6 100	424 100
Sol Hara -nk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5 100	162 100
Sakana	-	-	-	-	2 22,-	295 59,-	2 22,-	39 8,-	-	-	-	-	-	-	2 22,-	50 100
Azpio- -tala	6 15,5	2012 54,-	7 18,-	551 14,5	5 13,-	328 9,-	3 7,5	49 1,-	5 13,-	168 4,5	-	-	-	13 33,-	636 17,-	39 100
																3744 100

LAS IKASTOLAS Y SU ENTORNO LINGÜÍSTICO LES IKASTOLAS ET LEUR ENVIRONNEMENT LINGUISTIQUE

Nuestra referencia a las ikastolas opera frecuentemente sobre un modelo de sociedad vascofona. La realidad es muy otra. El presente estudio intenta acotar ese entorno lingüístico de la ikastola, como dato previo a la organización de la enseñanza bilingüe.

En un primer acercamiento al problema se analiza la lengua familiar del niño de la ikastola. Un dato entre muchos: el 44 % de las madres que envían sus hijos a la ikastola no conocen el euskara; esta cifra es muy superior (51,5 %) si añadimos los que aunque lo entiendan no lo hablan. Por otra parte, el clima familiar euskaldun es muy variado siguiendo las diversas zonas del país, como puede comprobarse en los cuadros.

El segundo acercamiento es más detallado y profundo. Estudia la ubicación geográfica de las ikastolas y su entorno sociolingüístico. La ikastola hoy es un fenómeno urbano: el 75 % de los alumnos viven en ciudades de más de 4.000-5.000 habitantes. El contexto lingüístico de las ikastolas es erdaldun: el 70 % de los alumnos viven en zonas erdaldunes o de muy poca práctica social euskérica (donde el euskara se conoce en proporción inferior al 60 % de la población). Las situaciones sociolingüísticas son muy dispares y consiguientemente también lo deben de ser los planteamientos didácticos; pongamos como casos contrapuestos Azeitia y Estella.

El porvenir de la ikastola como escuela nacional vasca pasa por el hecho de que la mayoría de los alumnos será de habla materna, no euskaldun (lo que ya es realidad en bastantes zonas del país).

Notre référence aux ikastolas opère fréquemment sur un modèle de société bascofone. La réalité est autre. Dans cette étude on essaie de délimiter cet environnement linguistique de l'ikastola, premier pas pour l'organisation de l'enseignement bilingue.

Dans une première approche du problème, on analyse la langue familière de l'enfant de l'ikastola. Un fait entre autres: le 44 % des mères qui envoient leurs enfants à l'ikastola ne connaît pas le basque; ce chiffre s'élève à 51,5 % si l'on y ajoute le nombre de mères qui, bien qu'elles le comprennent, ne le parle pas. Par ailleurs, le climat familial euskaldun est très varié suivant les différentes zones du pays, comme en peut le voir dans les tableaux.

La deuxième approche est plus détaillée et profonde. Elle se penche sur l'emplacement géographique des ikastolas et leur environnement socio-linguistique. De nos jours, l'ikastola est un phénomène urbain; le 75 % des élèves vivent dans des villes de plus de 4.000-5.000 habitants. Le contexte linguistique des ikastolas est non-bascofone: le 70 % des élèves vivent dans des zones non bascophones ou dans des zones où la pratique sociale de l'euskara est minime. (Les situations socio-linguistiques sont très diverses, comme doivent l'être les orientations didactiques; citons, par exemple, les cas de Azeitia et d'Estella).

L'avenir de l'ikastola comme école nationale basque doit tenir compte du fait que la majorité des élèves sera de langue maternelle non-basque.